

20.3.2003

RATA TIEDOTTAA -TIEDOTE 1/2003

SISÄLLYSLUETTELO

STRUKTUROIDUT INSTRUMENTIT

Sijoittajan tulisi tutustua huolellisesti strukturoidun lainan ehtoihin. Strukturoidussa lainassa sijoittaja ostaa oikeastaan sekä joukkovelkakirjan että option, jonka tuotto on sidottu määrätyn kohde-etuuden kehitykseen.

PANKKIEN ULKOMAAN MAKSUJÄRJESTELMISSÄ EI MERKITTÄVIÄ ONGELMIA

Ratan tekemät tarkastukset osoittivat, että pankit eivät olleet kartoittaneet kattavasti ulkomaan maksuihin liittyviä riskejään. Myös osastokohtaisia jatkuvuussuunnitelmia puuttui.

RATA LISÄÄ TIEDOTTAMISTA MARKKINAVALVONTATAPAUKSISTA

Rata alkaa kertoa kurssimanipulaatio- ja tiedottamisrikoksia koskevista tutkintapyyntöistä nykyistä kattavammin julkisuuteen. Uutta käytäntöä noudatetaan Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedotteen numerosta 3/2003 lähtien.

UUSI LAKI RAHOITUSTARKASTUKSESTA

Uusi laki laajentaa Ratan toimivaltuuksia ja kehittää hallintoa. Pankkivaltuuston rooli Ratan toiminnan ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden valvonnassa vahvistuu. Rata voi antaa julkisia huomautuksia ja varoituksia.

MITEN RATA TUTKII SISÄPIIRINTIEDON VÄÄRINKÄYTTÖEPÄILYJÄ?

Rata tutkii rutiininomaisesti kaikkia merkittäviä yritysjärjestelyjä edeltäneen kaupankäynnin ja käy läpi myös sisäpiiriläisten kaupankäyntiä. Rata saa vihjeitä epäilyttävistä tapauksista myös markkinoilta.

MARKKINOIDEN VÄÄRINKÄYTTÖDIREKTIIVI TUO EUROOPAN VALVONTAVIRANOMAISILLE UUSIA VALTUUKSIA

Viranomaiset saavat mm. oikeuden saada jäljennökset asiakirjoista, vaatia tietoja kaikilta henkilöiltä ja tarvittaessa kutsua henkilö kuultavaksi sekä vaatia tallenteita puheluista ja tietoliikenteestä.

ARVOPAPERILAUTAKUNNAN RATKAISUJA

Tähän artikkeliin on poimittu arvopaperilautakunnan marraskuun 2002 jälkeen ratkaisemista tapauksista ne, joilla saattaa olla markkinoilla laajempaakin merkitystä. Selostukset ovat lyhennettyjä ja ne pyrkivät kuvaamaan vain kunkin tapauksen oleellisia asioita.

TAPAHTUMAKATSAUS

Rata antoi huomautuksen sijoituspalveluyritykselle Suomen viranomaiset antoivat yhteisen lausunnon Euroopan komission vakavaraisuussäätelyehdotuksesta

20.3.2003

STRUKTUROIDUT INSTRUMENTIT

Pankkien Joukkovelkakirjamarkkinoilla on kehitelty perinteisen korkotuoton ohelle muita tuotonlaskentatapoja. Yleisimmin käytetty yhdistelmä joukkovelkakirjalainan tuotonlaskennassa on osakeindeksi tai useamman osakeindeksin muodostama kori. Joukkovelkakirjalainalle ei makseta tällöin yleensä vuotuista korkoa, vaan lainan tuotto maksetaan laina-ajan lopussa lainan ehdoissa kuvatun laskentakaavan mukaisesti kohde-etuutena käytetyn osakeindeksin tai indeksikorin arvon kehityksestä.

Strukturoidussa lainassa sijoittaja ostaa oikeastaan sekä joukkovelkakirjalainan että option, jonka tuotto on sidottu kulloinkin määriteltyyn kohde-etuuteen. Tuotto voi olla sidottu paitsi osakkeen, osakekorin, osakeindeksin tai usean osakeindeksin kehitykseen myös esim. hedge fundeihin (riskirahastoihin), hyödykejohdannaisiin, kuten öljyfutuureihin ja sähkötermiineihin, tai esimerkiksi luotto- luokituksestaan alhaisten joukkovelkakirjalainojen indeksoituun kehitykseen.

PÄÄOMAN TAKAISINMAKSU VAIHTELEE

Strukturoitujen lainojen pääoma maksetaan useimmiten takaisin samalla tavoin kokonaisuudessaan kuin muidenkin joukkovelkakirjalainojen. Markkinoilla on kuitenkin tarjolla myös ns. käänteisiä joukkovelkakirjalainoja, joiden pääoman takaisinmaksu voi olla kokonaan riippuvainen lainan kohde-etuuden kehityksestä. Pahimmassa tapauksessa sijoittajalle ei makseta pääomaa lainkaan takaisin. Usein näissä lainoissa on kuitenkin keskimääräistä huomattavasti korkeampi korkotuotto.

Vielä pidemmälle kehitellyssä vaihtoehdossa sekä pääoman että tuoton maksu riippuu kokonaan kohde-etuuden kehityksestä. Tällöin sijoittajan tulevaisuudessa saama pääoman takaisinmaksu sekä tuotto ovat molemmat avoimna sijoituspäätöksen tekohetkellä.

Strukturoidun lainan luonne voi siten vaihdella lainapääoman täydestä takaisinmaksusta aina vaihtoehtoon, jossa lainapääoman takaisinmaksu on kokonaan riippuvainen kohde-etuuden kehityksestä ja saattaa siis jäädä kokonaan takaisin maksamatta.

MONIA TAPOJA LASKEA TUOTTO

Joukkovelkakirjan tuotto voi olla sidottu yhden tai useamman yleisesti tunnetun osakeindeksin kehitykseen. Lainalle luvataan vaihtelevasti tuottoa aina 80 prosenttiin indeksin kehityksestä tai jopa yli 100 %, tosin tällöin lainan emissiokurssikin on yli sata. Emissiokurssi on vaihtuva tai kiinteä, siihen voi sisältyä sijoittajan maksettavaksi tuleva premio ja lisäksi voidaan periä merkintäpalkkio. Yleistä on myös, että sijoittajalle taataan pieni minimituotto, mikäli indeksin kehitys on negatiivinen. Pääomalle tarjotaan minimituottona hyvitystä, joka perustuu laina-ajan pituuteen ja liikkeeseenlaskuhetken korkotasoon.

20.3.2003

Indeksin arvon muutos voidaan laskea eri tavoin. Yleisimmin arvon muutos lasketaan siten, että päättymisarvoa verrataan lähtöarvoon. Päättymisarvo saadaan laskemalla esimerkiksi laina-ajan kahdelta viimeiseltä vuodelta määrätyin väliajoin (1–4 kk) poimittujen arvojen keskiarvo. Myös lähtöarvo voidaan määritellä useiden poimittujen arvojen keskiarvona.

Indeksin arvostuksessa käytetään myös rajoituksia. Rajoituksena voi olla esimerkiksi se, että arvostusjakson indeksikehitykseen ei oteta mukaan yli 5 prosentin nousua tai 10 prosentin laskua, ja arvostusjakso on tällöin pituudeltaan 1–4 kk. Indeksin arvosta annetaan myös sitoumuksia esimerkiksi siten, että jos indeksin arvo on laina-aikana määrättyyn hetkeen mennessä kehittynyt tiettyyn arvoon (20 %) lähtöarvosta, sijoittajalle maksetaan tuotto vähintään tämän arvonnousun mukaisesti, vaikka indeksin arvo sittemmin taas laskisi.

Jälkimarkkinalikviditeetti strukturoiduille tuotteille on yleensä heikko, kuten useasti muutoinkin joukkovelkakirjatuoille.

SIJOITTAJAN TULISI TUTUSTUA HUOLELLISESTI LAINAN EHTOIHIN

Strukturoituja lainoja markkinoidaan usein sillä, että ne tarjoavat sijoittajalle rajoitetulla riskillä mahdollisuuden hyötyä osakemarkkinoiden kurssikehityksestä. Tämä pätee etenkin niihin lainoihin, joissa sijoittajalle maksetaan pääoma takaisin kokonaisuudessaan. Mikäli kurssit nousevat, sijoittaja saa lainan ehtojen mukaisesti lasketun osuuden kurssinoususta hyväkseen. Mikäli kurssit taas laskevat, sijoittaja saa kuitenkin sijoittamansa pääoman takaisin. Toisaalta näille joukkovelkakirjoille ei negatiivisen kurssikehityksen tilanteessa makseta välttämättä lainkaan tuottoa ja lainaehtojen mukaiset laskentakaavat hyvittävät sijoittajalle positiivisesta kurssinoususta vain tietyn prosenttiosuuden.

Strukturoitujen joukkovelkakirjalainojen tuoton laskentatavat vaihtelevat suuresti, ja sijoittajan on aina huolellisesti tutustuttava kulloisenkin strukturoidun lainan ehtoihin. Sijoittajan on erittäin vaikea verrata eri tuotteita keskenään lainaehtojen vaihtelevuuden takia. Tuoton laskentaperusteet vaikuttavat huomattavasti siihen, miten laina tuottaa suhteessa kohde-etuuden kehitykseen. Monimutkaisten tuotonlaskemisperusteiden vuoksi strukturoitujen lainojen arvostaminen saattaa olla sijoittajalle vaikeaa.

SIJOITUSPALVELUN TARJOAJAN VASTUU KOROSTUU

Strukturoidun lainan ja arvopaperistetun johdannaisen (esimerkiksi warrantin) välinen raja hämärtyy helposti erityisesti silloin, kun niin lainan tuotto kuin pääoman takaisinmaksukin on sidottu kohde-etuuden kehitykseen. Siksi sijoituspalvelun tarjoajan vastuu suhteessa ei-ammattimaisiin asiakkaisiinsa korostuu erityisesti monimutkaisissa strukturoiduissa lainoissa, aivan kuten arvopaperistetuissa johdannaisissakin.

Lisätietoja antaa
markkinavalvoja Paula Kirppu, puhelin (09) 183 5338.

20.3.2003

PANKKIEN ULKOMAAN MAKSUJÄRJESTELMISSÄ EI MERKITTÄVIÄ ONGELMIA

Rahoitustarkastus (Rata) tarkasti vuoden 2002 aikana ulkomaan maksujärjestelmät suurimmissa pankeissa ja pankkiryhmissä. Tarkastusten tavoitteena oli saada kokonaiskuva pankkien ulkomaanmaksujen välityksen strategiasta, valvonnasta, organisoinnista, riskienhallinnasta, ulkomaan maksujen vaikutuksesta pankkien tulokseen ja likviditeettiin sekä järjestelmien alttiudesta kotimaisille ja kansainvälisille häiriöille.

Tarkastukset osoittivat, että tarkastuksen kohteena olleet pankit eivät olleet selvittäneet kattavasti ulkomaanmaksujen välitykseen liittyviä riskejään. Myös osastokohtaiset jatkuvuussuunnitelmat puuttuivat lähes kaikilta ulkomaanmaksujen välitystä hoitavilta osastoilta, eikä pankeilla ollut riittävää osastokohtaista ohjeistusta sisäisestä valvonnasta tai rahanpesun estämisestä. Rata kehotti pankkeja korjaamaan havaitut puutteet asetettuun määräaikaan mennessä.

Rata valvoo seurantatarkastuksissa, että pankit korjaavat tarkastuksissa havaitut puutteet.

ULKOMAAN MAKSUJÄRJESTELMIEN TULEE OLLA LUOTETTAVIA

Ulkomaan maksujen välitys on yksi pankkien keskeisistä palvelutoiminnoista. Siksi pankkien tulee toimia siten, että ulkomaan maksujen välityksessä on mahdollisimman vähän häiriöitä. Pankkien tulee turvata toiminta kaikissa olosuhteissa mm. erilaisilla varajärjestelyillä ja varautua ongelmalanteisiin jatkuvuussuunnitelmilla.

Tarkastuksissa keskityttiin kunkin yksittäisen pankin osuuteen ulkomaanmaksujärjestelmistä. Lähtökohtana olivat ulkomaanmaksujen välitysprosessit varajärjestelyineen ja kontroleineen. Rata kiinnitti huomiota myös pankin johdon rooliin ulkomaanmaksujen välityksessä sekä eri yksikköjen väliin vastuisiin ja työnjakoon. Myös pankkien maksuliikennepalveluihin liittyvät asiakas- ja muut sopimukset sekä niihin liittyvät riskit tarkastettiin.

RISKEJÄ OLI VIELÄ KARTOITTAMATTA

Rata ei havainnut ulkomaanmaksujen välityksen tarkastuksissaan merkittäviä ongelmia tai riskejä. Pankit eivät olleet kuitenkaan vielä kartoittaneet kattavasti ulkomaan maksujärjestelmiin, maksuliikennepalveluihin eikä -sopimukseen liittyviä riskejään. Rata edellytti pankkien tekemän tällaiset kartoitukset ja ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin. Pankkien tulee myös seurata vuosittain riskeissä tapahtuvia muutoksia.

Lähes kaikilta pankeilta puuttuivat osastokohtaiset jatkuvuussuunnitelmat. Rata kehottikin pankkeja laatimaan jatkuvuussuunnitelmat keskeisille maksujärjestelmille ja ulkomaan maksuja hoitaville osastoille ja testaamaan suunnitelmien toimivuutta säännöllisesti.

Ulkomaan maksuliikennettä hoitavien osastojen sisäisen valvonnan ohjeistus ei ollut kaikissa pankeissa kattavaa eikä ajan tasalla. Myöskään rahanpesun estämisestä ei kaikilla ulkomaan maksuja hoitavilla osastoilla ollut riittävää ohjeistusta. Rata edellytti, että pankit laativat osastokohtaiset sisäisen valvonnan ohjeet ja laatimaan räätälöidyt rahanpesun estämisen ohjeet osastoille.

20.3.2003

Lisätietoja antavat: pankkitarkastaja Matti Lukka, puhelin (09) 183 5211 ja maksujärjestelmäasiantuntija Veikko Saarinen, puhelin (09) 183 5358.

ULKOMAAN MAKSUJA VÄLITETÄÄN USEASSA JÄRJESTELMÄSSÄ

Pankit käyttävät ulkomaan maksujensa välittämisessä useita eri järjestelmiä. Ns. puhtaissa maksuissa¹ (clean payments ovat maksuja, joissa siirretään vain rahaa, eikä niihin liity dokumentteja – esimerkkinä maksumääräykset ja sekut.) tärkein järjestelmä on edelleenkin kirjeenvaihtajapankki-järjestelmä, jossa välitetään kaikkia valuuttamääräisiä maksuja. Sen rinnalle on tullut EBA-clearingjärjestelmä, jossa välitetään euromääräisiä maksuja. EBA-clearingissa välitettyjen maksujen määrä on kasvanut koko ajan. Suuria maksuja välitetään TARGET-järjestelmän kautta. TARGET on EU-alueen keskuspankkien välinen ajantasainen bruttomaksujärjestelmä. Lisäksi jotkin pankit ovat mukana määrätuille pankkiryhmittymille tarkoitetuissa suljetuissa järjestelmissä, kuten eri maiden postipankkien Eurogirossa.

Toimeksiannoista valtaosa on konekielisiä

Huomattava osa ulkomaanmaksujen toimeksiannoista tulee asiakkailta pankkeihin valmiiksi konekielisessä muodossa. Konekielisten maksujen osuus kasvaa koko ajan. Pääosa toimeksiannoista tulee Internetin tai yritysten käyttämien pankkiyhteysohjelmistojen välityksellä. Loput järjestelmissä välitettävistä toimeksiannoista annetaan konttoreiden välityksellä.

Ulkomaanmaksujen välityksessä käytetään puhtaiden maksujen lisäksi remburseja ja perittäviä (ns. dokumenttimaksuja). Ne ovat lähinnä kaupan rahoitukseen tarkoitettuja maksutapoja. Niiden volyymit ovat huomattavasti pienemmät kuin muiden ulkomaanmaksujen volyymit.

¹ Puhtaat maksut eli clean payments ovat maksuja, joissa siirretään vain rahaa, eikä niihin liity dokumentteja – esimerkkinä maksumääräykset ja sekut.

SUOMEN PANKKI JA RATA VALVOVAT MAKSUJÄRJESTELMIÄ YHDESSÄ

Suomen Pankki ja Rata vastaavat yhdessä maksujärjestelmien yleisvalvonnasta. Keskuspankkina Suomen Pankin tehtävänä on lain perusteella (laki Suomen Pankista 20.3.1998) mm. ”huolehtia osaltaan maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta”. Se vastaa systeemiriskistä ja valvoo maksujärjestelmiä kokonaisuuksina. Rata vastaa yksittäisten luottolaitosten maksujärjestelmien ja maksujärjestelmäriskien valvonnasta.

20.3.2003

RATA LISÄÄ TIEDOTTAMISTA MARKKINAVALVONTATAPAUKSISTA

Rahoitustarkastus alkaa tiedottaa nykyistä käytäntöä yksityiskohtaisemmin poliisille tekemistään tutkintapyynnöistä. Uudella käytännöllä Rata pyrkii parantamaan sijoittajien tiedonsaantia sekä oman valvontatoimenpiteittensä ennalta ehkäisevää vaikutusta. Tutkintapyynnöistä kerrotaan julkisuuteen Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedotteissa, ja uusia tiedottamisperiaatteita noudatetaan numerosta 3/2003 lähtien.

MITÄ PERIAATTEITA TIEDOTTAMISESSA NOUDATETAAN?

Ratan poliisille tekemät tutkintapyynnot voidaan asiakokonaisuuksiltaan jakaa kolmeen pääluokkaan eli epäiltyyn sisäpiiritiedon väärinkäyttöön, kurssimanipulaatioon ja tiedottamisrikokseen. Näiden lisäksi voi esiintyä myös muuntyyppisiä väärinkäyttö- tai laiminlyöntiepäilyjä.

Jos on kyse kurssimanipulaatioepäilystä, Rata julkistaa jatkossa pääsääntöisesti manipulaation kohteena olleen arvopaperin. Tapaus myös kuvataan yleisellä tasolla. Tässä yhteydessä kerrotaan myös pääsääntöisesti, mitä yhtiötä manipulaation suorittamisesta epäillään. Mahdollisten epäiltyjen henkilöiden nimiä ei kuitenkaan kerrota julkisuuteen.

Epäilystä tiedottamisrikoksesta julkistetaan pääsääntöisesti tutkintapyynnön kohteena olevan eli epäillyn yhtiön nimi. Tapaus myös kuvataan yleisellä tasolla. Mahdollisten epäiltyjen henkilöiden nimiä ei kuitenkaan kerrota julkisuuteen.

Tutkintapyynnöistä, jotka koskevat sisäpiiritiedon väärinkäyttöepäilyjä, voidaan tapauskohtaisesti kertoa julkisuuteen edelleenkin vain kohdeyhtiön osakkeen nimi ja ajanjakso, jolloin epäilty sisäpiiritiedon väärinkäyttö on tapahtunut. Näitäkään ei kerrota niissä tapauksissa, joissa tiedon kertomisella käytännössä tehtäisiin mahdolliseksi saada helposti selville epäillyn henkilön nimi.

Muista kuin tässä mainituista tapauksista julkistetaan tietoa edellä kerrottujen periaatteiden pohjalta.

MITÄ KAUTTA TIEDOTETAAN?

Tutkintapyynnöistä tiedotetaan julkisuuteen Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedotteessa, ellei muuta ole erikseen päätetty. Tiedottamispäätös kerrotaan ennen tiedottamista tutkintapyynnön kohteena ollelle yhtiölle ja muulle taholle, jonka asemaan tiedottaminen voi vaikuttaa olennaisesti.

MIKSI TIEDOTTAMISTA KEHITETÄÄN?

Ratan yhtenä tehtävänä on valvoa markkinatapahtumia sekä tutkia mahdollisia väärinkäytösepäilyjä. Jos tutkinnan perusteella havaitaan tai vahvasti epäillään, että lainvastaiseen toimintaan on syyllistytty, Rata tekee asiasta tutkintapyynnön poliisille. Tapaukset, joista tutkintapyyntö on tehty, tulevat kuitenkin tuomioistuimen käsiteltäväksi ja sitä kautta julkisiksi vasta useamman vuoden viiveellä. Vaikka aikaviive on prosessin monivaiheisuuden takia luonnollista, vähentää se kuitenkin tehtyjen tutkintapyyntöjen ennalta ehkäisevää vaikutusta.

20.3.2003

Tutkintapyyntötietojen julkisuutta puoltaa myös sijoittajien tiedontarve yksittäisistä markkinatoimijoista ja niiden mahdollisesti moitittavista toimintatavoista. Toisaalta tutkintapyyntötietojen julkistaminen saattaa kuitenkin haitata poliisin esitutkintaa sekä vaarantaa epäillyn henkilön oikeusturvaa.

Edellä mainitusta huolimatta Rata arvioi kuitenkin kunkin valvontatapauksen julkistamista aina tapauskohtaisesti pyrkien ottamaan huomioon siihen liittyvät erityispiirteet ja julkistamisasteeseen vaikuttavat rajoitteet. Julkistamiseen ei ryhdytä, jos tiedon antaminen voi vaarantaa poliisin suorittamaa esitutkintaa tai ilman painavaa syytä voi aiheuttaa asiaan osalliselle esimerkiksi merkittävää vahinkoa.

Lisätietoja antaa
toimistopäällikkö Jarmo Parkkonen, puhelin (09) 183 5255.

20.3.2003

UUSI LAKI RAHOITUSTARKASTUKSESTA

Uusi laki Rahoitustarkastuksesta tulee voimaan todennäköisesti 1.6.2003. Uuteen lakiin sisältyvät nyt säännökset Rahoitustarkastuksen (Rata) tavoitteesta ja tehtävästä. Niitä ei ole määritelty vanhassa laissa. Rahoitustarkastuksen toiminnan tavoitteena on rahoitusmarkkinoiden vakaus ja luottamuksen säilyminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan.

Uuden lain mukaan Ratan tehtävänä on valvoa sen valvottavaksi säädettyjen ja muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa sekä ohjata rahoitusmarkkinoilla toimivia noudattamaan toimintansa hyviä menettelytapoja. Laki laajentaa Ratan toimivaltuuksia, kehittää sen hallintoa sekä sen toiminnan yleisen tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden valvontaa.

RATAN HALLINTO KEHITTYY

Pankkivaltuuston rooli Ratan toiminnan valvonnassa vahvistuu. Sen tehtävänä on valvoa Rahoitustarkastuksen toiminnan yleistä tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisuutta sekä toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista valvonnassa.

Johtokunnalla on yleisen tason politiikka- ja ohjausvastuu Ratan toiminnasta. Johtokunnassa on kuusi jäsentä, joista kaksi pankkivaltuusto nimittää valtiovarainministeriön, yhden sosiaali- ja terveysministeriön ja yhden Suomen Pankin ehdotuksen perusteella. Lisäksi johtokuntaan kuuluu Rahoitustarkastuksen johtaja ja Vakuutusvalvontaviraston ylijohtaja.

Valvontaa koskevat päätökset tekee pääsääntöisesti johtaja. Johtaja esimerkiksi myöntää ja peruuttaa luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten ja panttilainauslaitosten toimiluvat sekä antaa julkisen huomautuksen ja varoituksen. Ennen päätöksen tekemistä asiat on aina kuitenkin käsiteltävä johtokunnassa. Johtokunta voi ottaa ratkaistavakseen minkä tahansa sellaisen asian, joka Rahoitustarkastuksen työjärjestyksen mukaan kuuluisi johtajan tai muun virkamiehen ratkaistavaksi, jos ratkaisu voi merkittävästi vaikuttaa rahoitusmarkkinoiden vakauteen tai muuten rahoitusmarkkinoiden kehitykseen. Johtaja voi myös, kuten tähänkin asti, viedä halutessaan asioita johtokunnan päätettäväksi.

RAHOITUSTARKASTUS SAA UUSIA VALTUUKSIA

Uusi rahoitustarkastuslaki sisältää säännökset uusista valtuuksista eli ns. hallinnollisista seuraamuksista. Niitä Rahoitustarkastus voi määrätä valvottavilleen ja laissa määritellyille muille rahoitusmarkkinoilla toimiville. Tällaisia seuraamuksia ovat julkinen huomautus ja julkinen varoitus. Lisäksi laki sisältää valtuuden kieltää henkilöä toimimasta luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana tai varatoimitusjohtajana.

Rata voi antaa julkisen huomautuksen, jos valvottava tai laissa määrätty muu rahoitusmarkkinoilla toimiva tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee rahoitusmarkkinoita koskevien säännösten tai niiden nojalla annettujen määräysten vastaisesti. Julkinen huomautus voidaan myös antaa, jos valvottava tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee toimilupansa ehtojen vastaisesti eikä asia kokonaisuutena harkiten anna aiheita ankarampiin toimenpiteisiin. Julkista huomautusta ei voida antaa, jos valvottava tai muu rahoitusmarkkinoilla toimiva on välittömästi virheen havaittuaan oma-

20.3.2003

aloitteisesti ryhtynyt asiassa korjaaviin toimenpiteisiin. Kun Rahoitustarkastus tiedottaa julkisesta huomautuksesta julkisuuteen, sen on ilmoitettava, onko julkista huomautusta koskeva päätös lainvoimainen.

Julkinen varoitus voidaan antaa, jos mainittu menettely on jatkuvaa tai toistuvaa tai muuten niin moitittavaa, ettei julkista huomautusta ole pidettävä riittävänä seuraamuksena. Julkiseen varoitukseen sovelletaan muutoin samoja menettelytapoja kuin julkiseen huomautukseenkin.

Rata voi kieltää henkilöä toimimasta luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana tai varatoimitusjohtajana. Kielto voidaan antaa, jos henkilö on osoittanut tehtävänsä hoidossa ilmeistä taitamattomuutta tai varomattomuutta ja on ilmeistä, että se voi vakavasti vahingoittaa luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen vakaata toimintaa, tallettajien tai sijoittajien asemaa tai velkojien etua. Lisäksi kielto voidaan antaa, jos luotettavuutta ja sopivuutta (fit & proper) koskevat vaatimukset eivät täyty. Kielto annetaan määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi.

Lisätietoja antavat
päälakimies Markku Lounatvuori, puhelin (09) 183 5275 ja
lakimies Pirjo Kyyrönen, puhelin (09) 183 5280.

20.3.2003

MITEN RATA TUTKII SISÄPIIRINTIEDON VÄÄRINKÄYTTÖEPÄILYJÄ?

Rahoitustarkastus (Rata) valvoo kaupankäyntiä markkinoilla osana markkinavalvontaansa. Vaikka kaupankäynnin valvonta käsittääkin mm. epäiltyjen manipulaatiotapausten sekä muiden moitittavien kaupankäyntimenettelyjen tutkimus, pääpaino kaupankäynnin valvonnassa on kuitenkin epäilyihin sisäpiirintiedon väärinkäyttöön liittyvillä tutkimuksilla.

Sisäpiirintiedon väärinkäyttöepäilyn tutkinta alkaa useimmiten yhtiön pörssitiedotteen julkistamisen yhteydessä. Valvontaherätteenä on useimmiten tilanne, jossa yhtiön osakkeen kurssikehitys on muuttunut huomattavasti tai osakkeen kaupankäynnin volyyymi on kasvanut selvästi ennen tiedotteen julkistamista. Rata saa myös vihjeitä epäilyttävistä tapauksista eri osapuolilta, kuten pörssiltä, markkinaosapuolilta, tiedotusvälineistä, yksittäisiltä sijoittajilta ja ulkomaisilta valvontaviranomaisilta.

Toisaalta Rata tutkii rutiininomaisesti kaikkia merkittäviä yritysjärjestelyjä edeltäneen kaupankäynnin. Samoin käydään läpi merkittävien tulosvaroitusten yhteydessä kohdeyhtiön sisäpiiriläisten kaupankäynti yhtiön osakkeella ennen tulosvaroituksen antamista.

TUTKINTA ALKAA ARVOPAPERILLA KÄYDYN KAUPAN SELVITTÄMISELLÄ

Niissä tapauksissa, jotka siirtyvät ns. yleisestä kaupankäynnin seurannasta varsinaiseen tutkintaan, ensimmäisenä toimenpiteenä kartoitetaan arvopaperin kaupankäyntimäärät ja kurssikehitys pidemmältä ajanjaksolta. Kartoituksessa pyritään löytämään se ajanjakso, johon tutkinnassa tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Toinen keskeinen alkuvaiheen toimenpide on ilmoitusvelvollisten kaupankäynnin selvittäminen SIRE-järjestelmän avulla. Järjestelmällä voidaan nopeasti tarkistaa, ovatko ilmoitusvelvolliset yleensä tehneet kauppaa tutkimuskohteena olevana aikana tai sen läheisyydessä.

SEURAAVANA VAIHEENA ON TIETOJEN KERÄÄMINEN JA KÄSITTELY

Edellä mainittujen selvitysten jälkeen Rata pyytää kohteena olevan osakkeen liikkeeseen laskeneelta yhtiöltä hankekohtaisen sisäpiirirekisterin. Hankekohtaisessa sisäpiirirekisterissä pitäisi olla kaikkien niiden henkilöiden nimet, jotka ovat saaneet etukäteen tietoa tutkimuskohteena olevasta hankkeesta tai muusta järjestelystä. Samassa yhteydessä Rata haluaa myös hankkeen kulusta kertovan kronologisen selvityksen.

Hankekohtaisen rekisterin ja kronologisen kuvauksen mukaan sisäpiirintietoa saaneiden henkilöiden lisäksi selvitetään heidän lähipiirinsä. Arvopaperikauppojen osapuolia koskevat tiedot kerätään SIRE-järjestelmästä sekä arvopaperinvälittäjiltä. Tällä tavalla kerätty henkilö- ja yhteisöjoukko voi muodostua hyvinkin laajaksi. Tiedot kaupankävijöistä, sisäpiirintietoa saaneista ja heidän lähipiiristään syötetään tietokantaan, jolla etsitään yhdistäviä tekijöitä.

20.3.2003

MYÖS ULKOMAISET OSAPUOLET SELVITETÄÄN

Sisäpiiritutkimuksissa kaupankävijäosapuolia selvittäessä törmätään usein hallintarekisteröityihin omistuksiin. Helsingin pörssin kaupankäynnistä merkittävän osan tekevät ulkomaiset tahot. Ulkomaalaiset sijoittajat eivät normaalisti avaa omalla nimellään arvo-osuustilejä Suomeen, vaan heidän omistuksensa on rekisteröity hallintarekisteröinnin hoitajan nimiin.

Tiedot ulkomaisista toimeksiantajista ja loppuasiakkaista saadaan yhtä nopeasti kuin kotimaisista osapuolista niissä tapauksissa, joissa hallintarekisteröinnin hoitajalla on selvillä ulkomaisen loppuasiakkaan nimi. Yleensä näin ei kuitenkaan ole, vaan hallintarekisteröinnin hoitajalta saadaan vain tiedot ns. seuraavasta portaasta, joka yleisimmin on ulkomainen arvopaperinvälittäjä tai omaisuusdenhoitaja. Tutkimusten tässä vaiheessa Rata lähettääkin yleensä virka-apupyynnöt ulkomaisille rahoitusvalvontaviranomaisille, joita pyydetään selvittämään kyseisessä maassa toimivien arvopaperinvälittäjien tai omaisuudenhoitajien asiakkaiden tiedot. Tällöinkin saadaan usein vielä vastaukseksi jostain kolmannelta maasta olevan välittäjän tai omaisuudenhoitajan nimi. Näissä tapauksissa Ratan on tehtävä uusi tiedustelu kyseisen maan valvontaviranomaiselle. Tutkinnan kannalta hallintarekisterit itsessään eivät siten välttämättä muodostu esteeksi, mutta ne hidastavat tutkintaa ja aiheuttavat lisää työvaiheita.

TUTKINNAN JOHTOPÄÄTÖKSET TEHDÄÄN HAVAINTOJEN POHJALTA

Tutkinnassa tulee usein eteen tilanteita, joissa tiedonhaltijalla ja kauppaäkäyväällä taholla on keskinäinen yhteys. Yksinkertaisimmillaan tämä yhteys on esimerkiksi se, että henkilö on tai on ollut kohdeyhtiön palveluksessa. Yhteys voi kuitenkin olla muunkinlainen. Tiedonhaltija ja kaupankävijä voivat olla esimerkiksi sukulaisia, tai heillä voi olla yhteinen yhtiö.

Kaupankävijän osalta katsotaan myös hänen sijoitushistoriaansa. Epäilyjä herättää esimerkiksi se, jos henkilö ei ole aikaisemmin omistanut kohdeyhtiön osakkeita ja sitten hän ostaakin juuri jonkin sisäpiirihankkeen yhteydessä kohdeyhtiön osakkeita merkittävällä summalla.

Ratalle voi havaintojensa pohjalta muodostua hyvin selkeä epäily sisäpiiritiedon väärinkäytöstä, ja tapaus voi vaikuttaa kokonaisuutena arvioiden niin merkittävältä, että Rata tekee asiasta suoraan tutkintapyynnön poliisille. Toisaalta on myös tapauksia, joissa epäily tai näyttö sen tueksi ei ole kovin selkeä, mutta tapaus näyttää sellaiselta, että yhtä tai useampaa henkilöä kannattaisi kuulla henkilökohtaisesti asian selvittämiseksi. Koska Ratalla ei ole virallista kuulemisoikeutta, se joutuu käytännössä tekemään myös näissä tapauksissa tutkintapyynnön poliisille. Joskus Rata arvioi tapauksen kuitenkin kokonaisuutena sen verran vähäiseksi, ettei tutkintapyynnön tekeminen ole tarkoituksenmukaista vain jatkoselvityksen saamiseksi. Tällöin Rata voi pyytää epäilyn kohteena olevalta henkilöltä vapaaehtoista selvitystä ja päättää jatkotoimenpiteistä mahdollisesti saamansa selvityksen perusteella.

20.3.2003

MILTÄ SISÄPIIRITUTKINNAN TULEVAISUUS NÄYTTÄÄ?

Sijoitus- ja yritystoiminnan kansainvälistyessä joudutaan kaupankäynnin valvonnassakin lisäämään eri maiden valvojien välistä yhteistyötä. Euroopan arvopaperivalvojien yhteistyöelimellä CESR:lla¹ onkin pysyvä alakomitea CESR-Pol, jonka tehtäviin kuuluu yhteistyön kehittäminen. CESR-Polin projekteihin kuuluu mm. tiedonvaihtoon liittyvien prosessien ja teknisen toteutuksen yhtenäistäminen sekä kansainvälisen tutkintayhteistyön tehostaminen eri valvojien välillä.

Myös uusi markkinoiden väärinkäyttöä koskeva direktiivi (Market Abuse) tulee vaikuttamaan sekä sisäpiirisääntöihin että Ratan tutkintavaltuuksiin (ks. tarkemmin tässä numerossa oleva artikkeli direktiivistä).

Lisäksi käytettävillä selvitysjärjestelmillä ja -prosesseilla voi olla vaikutusta siihen, miten kauppatiedot ovat kerättävissä. Rata seuraakin selvitysjärjestelmiin ja -prosesseihin liittyviä kehitystarpeita ja suuntauksia myös sisäpiirintutkinnan näkökulmasta.

Lisätietoja antaa
toimistopäällikkö Jarmo Parkkonen, puhelin (09) 183 5255.

¹ Euroopan arvopaperimarkkinoiden valvojien komitea, Committee of European Securities Regulators.

20.3.2003

MARKKINOIDEN VÄÄRINKÄYTTÖDIREKTIIVI TUO EUROOPAN VALVONTA-VIRANOMAISILLE UUSIA VALTUUKSIA

Euroopan neuvoston joulukuussa 2002 hyväksymä ns. markkinoiden väärinkäyttödirektiivi tuo toimivaltaisille viranomaisille uusia tutkinta- ja valvontavaltuuksia. Kun direktiivi on implementoitu Suomen lainsäädäntöön, se laajentanee myös Rahoitustarkastuksen (Rata) toimintavaltuuksia. Direktiivi on pantava jäsenmaissa täytäntöön syksyyn 2004 mennessä.

Markkinoiden väärinkäyttödirektiivin tavoitteena on varmistaa Euroopan rahoitusmarkkinoiden luotettavuus, vahvistaa ja panna täytäntöön yhteiset normit markkinoiden väärinkäytön estämiseksi sekä lujittaa sijoittajien luottamusta rahoitusmarkkinoihin. Direktiivi velvoittaa jäsenmaita laatimaan säännöt markkinoilla ilmenevien väärinkäytösten ehkäisemiseksi, selville saamiseksi, tutkimiseksi sekä niitä koskeviksi hallinnollisiksi seuraamuksiksi.

VALTUUKSIEN OLTAVA RIITTÄVÄT TEHTÄVIEN HOITAMISEKSI

Direktiivin mukaan toimivaltaiselle viranomaiselle on annettava kaikki ne valvonta- ja tutkintavaltuudet, jotka ovat tarpeen sen tehtävien hoitamiseksi. Näihin valtuuksiin kuuluu mm. oikeus saada tutustua ja saada jäljennökset kaikista asiakirjoista, vaatia tietoja kaikilta henkilöiltä ja tarvittaessa kutsua henkilö kuultavaksi, vaatia tallenteita puheluista ja tietoliikenteestä, keskeyttää kaupankäynti rahoitusvälineellä, vaatia ammattitoiminnan väliaikaista kieltämistä sekä vaatia omaisuuden jäädyttämistä ja/tai takavarikoimista.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tulee käyttämään tällaisia valtuuksia joko itse, yhdessä muiden viranomaisten kanssa tai markkinoilla toimivien yritysten kanssa, tai se saattaa asian toimivaltaisten oikeusviranomaisten käsiteltäväksi.

Direktiivin voimaan saattaminen tiivistää kansallisten valvontaviranomaisten yhteistyötä väärinkäytösten paljastamisessa ja tutkimisessa. Direktiivi velvoittaa myös eri markkinaosapuolia toteuttamaan rakenteellisia toimenpiteitä markkinoiden väärinkäytösten estämiseksi ja havaitsemiseksi.

HALLINNOLLISET TOIMENPITEET JA SEURAAMUKSET TULISI VOIDA JULKISTAA

Direktiivi velvoittaa jäsenvaltioita myös varmistumaan siitä, että valvontaviranomainen voi ryhtyä hallinnollisiin toimenpiteisiin tai määrätä hallinnollisia seuraamuksia, mikäli direktiivin nojalla annettuja säännöksiä rikotaan. Toimenpiteiden ja seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Hallinnollisia toimenpiteitä ja seuraamuksia voidaan määrätä sekä luonnollisille henkilöille että oikeushenkilöille. Käytännössä tämä tarkoittanee sitä, että Ratalle tullee oikeus määrätä hallinnollisia seuraamuksia direktiivin nojalla annettujen sääntöjen rikkomisesta.

Lisätietoja antaa
markkinavalvoja Janne Häyrynen, puhelin (09) 183 5365.

20.3.2003

MARKKINOIDEN VÄÄRINKÄYTTÖDIREKTIIVIN VALMISTELUSSA SOVELLETTIIN ENSIMMÄISEN KERRAN NS. LAMFALUSSY-PROSESSIA

Markkinoiden väärinkäyttödirektiivi on ensimmäinen direktiivi, jossa on sovellettu ns. Lamfalussy-prosessin mukaista lainsäädäntötekniikkaa. Itse direktiivissä on annettu säädökset ns. yleisperiaatteista kuten sisäpiirintiedon väärinkäytöstä, sisäpiirintietojen julkistamisvelvollisuudesta sekä markkinoiden manipuloinnista. Direktiivin nojalla Euroopan komissio hyväksyy lisäksi yksityiskohtaisemmat tekniset täytäntöönpanotoimenpiteet direktiivissä annetuista säännöksistä. Täytäntöönpanotoimenpiteiden tarkoituksena on turvata direktiivin yhdenmukainen soveltaminen eri jäsenmaissa sekä varmistaa, että tekniset säännökset pysyvät markkinoiden ja niiden valvonnan kehityksessä mukana. Euroopan arvopaperimarkkinoiden valvojien komitea (CESR) avustaa komissiota näiden täytäntöönpanotoimenpiteiden laadinnassa.

CESR antoi vuoden 2002 lopussa komissiolle tekniset neuvonsa täytäntöönpanotoimenpiteiden säätämiseksi. Neuvot kattoivat sisäpiirintiedon ja markkinoiden manipuloinnin tarkemmat määritelmät, liikkeeseenlaskijan sisäpiirintietoja koskevan julkistamisvelvollisuuden, sijoitustutkimusten ja -analyysien tuottamiselle ja levittämislle asetetut vaatimukset¹ sekä "safe harbour"-säännökset² omien osakkeiden takaisinosto-ohjelmille ja rahoitusvälineiden stabilisaatiolle.

CESR valmistelee parhaillaan Euroopan komissiolle neuvoja, joissa määritellään mm. hyväksyttävät markkinakäytännöt³, sisäpiirintieto hyödykejohdannaisten osalta, liikkeeseenlaskijoiden johtohenkilöiden ja heidän lähipiiriin kuuluvien henkilöiden arvopaperikauppoja koskeva julkistamisvelvollisuus sekä epäilyttävistä arvopaperikaupoista asetettava ilmoitusvelvollisuus arvopaperinvälittäjille. Tavoitteena on, että lopulliset neuvot olisivat valmiit elokuuhun 2003 mennessä.

Ennen kuin mainitut tekniset täytäntöönpanotoimenpiteet hyväksytään lopullisesti komissiossa, ne menevät vielä Euroopan arvopaperimarkkinakomitean (ESC) ja Euroopan parlamentin käsiteltäviksi.

¹ Henkilöiden, jotka tuottavat tai levittävät rahoitusvälineitä tai niiden liikkeeseenlaskijoita koskevaa tutkimustietoa tai muuta sijoitusstrategioiden suosittamiseen liittyvää tietoa on esimerkiksi ilmoitettava kyseisen tiedon kohteena oleviin rahoitusvälineisiin liittyvät etunsa ja eturistiriitansa.

² Kyseisillä säännöillä markkinaosapuolien toiminnalle asetetaan tietyt ehdot, joita noudattamalla menettelyyn ei sovelleta direktiivin sisäpiirikauppoja tai markkinoiden manipulointia koskevia kieltoja.

³ Markkinoilla toimiva osapuoli voi välttää markkinoiden manipulointiin syyllistymisen, mikäli pystyy osoittamaan, että hänen perusteensa ryhtyä sinänsä manipuloivaan liiketoimeen tai antaa tällainen kauppa koskeva toimeksianto on oikeutettu ja että kyseinen liiketoimi tai toimeksianto on kyseisillä markkinoilla hyväksytyjen käytäntöjen mukainen. Seuraamus voidaan kuitenkin määrätä, jos toimivaltainen viranomainen osoittaa, että tähän liiketoimeen tai toimeksiantoon oli toinen, oikeudeton peruste.

20.3.2003

ARVOPAPERILAUTAKUNNAN RATKAISUJA

Arvopaperilautakunta¹ antaa julkisia suosituksia hyvän arvopaperimarkkinatavan edistämiseksi ja etsii ratkaisuja asiakkaan arvopaperiasioihin liittyviin ongelmiin. Lautakunta ei anna sijoitusneuvontaa eikä palvele ammattimaisia sijoittajia.

Jäljempänä on poimittu arvopaperilautakunnan marraskuun 2002 jälkeen ratkaisemista tapauksista ne, joilla saattaa olla markkinoilla laajempaakin merkitystä. Selostukset ovat lyhennettyjä ja ne pyrkivät kuvaamaan vain kunkin tapauksen oleellisia asioita.

1) APL 621/2002. Sijoitusneuvonta, tiedonanto- ja selonottovelvollisuus, asiakkaan tunteminen, verotus

Asiakkaat olivat noin 20 vuotta sitten perineet huomattavan määrän Nokia osakkeita. Vuoden 2000 helmikuussa pankin sijoitusneuvoja soitti asiakkaille ja pyysi heitä neuvotteluun sijoitusten hajauttamisesta. Hänen suosituksestaan asiakkaat sitten myivät mainittuja osakkeita 100 kpl yhteishintaan 20 230,00 euroa ja sijoittivat varat edelleen pankin joukkolainaan ja pankin rahastoihin.

Vuoden 2001 lopussa asiakkaat saivat verottajalta kirjeen, jonka mukaan heidän molempien tuli maksaa jälkiveroa 3 128 euroa vuodelta 2000. Lisäksi Opintotukilautakunta peri heiltä takaisin 3 741,34 euroa vuoden 2000 opintotuesta.

Asiakkaat olivat tyytymättömiä pankin sijoitusneuvojan toimintaan. He katsoivat, että jos heille olisi kerrottu kaikista osakekaupan seurauksista, he eivät olisi myyneet osakkeitaan. Näin he olisivat myös välttyneet opintotuen takaisinperinnältä. Lisäksi molemmat asiakkaat kertoivat, ettei keskustelujen missään vaiheessa puhuttu veroasioista.

Pankin vastaus asiakkaiden valituksiin

Vastineessaan pankki perustelee toimintaansa ja näkemyksiään asiakkaiden osalta mm. seuraavasti:

- asiakkaat esiintyivät asiantuntevina
- sijoitusneuvojan suosituksesta varoja sijoitettiin vähemmän riskipitoisiin rahastoihin kuin asiakkaat esittivät
- sijoitusneuvoja selvitti kummankin asiakkaan taloudellisen tilanteen
- asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämiseen ei kuulu asiakkaan saamien sosiaalisten tukien kartoittaminen

¹ Yhteystiedot:

Pankkialan Asiakasneuvontatoimisto

Museokatu 8 A 7, 00100 Helsinki

puh. (09) 4056 1230

Sähköposti: pankkialan.asiakasneuvonta@rahoituslankl.fi

www.arvopaperiltk.net

20.3.2003

- osakemyyntien mahdollisista vaikutuksista opintotukeen ei keskusteltu, koska sijoitusneuvoja oletti, että suuresta varallisuudesta johtuen asiakkailla ei ole oikeutta täyteen opintotukeen
- pankin näkemyksen mukaan keskusteluissa käsiteltiin myös veroasioita

Arvopaperilautakunnan ratkaisusuositus

Arvopaperilautakunta katsoi, että tapauksessa oli arvioitava sitä, miten pankki oli noudattanut sijoituspalveluyritykselle sijoitusneuvontatilannetta varten laadittuja menettelytapaohjeita, kuten velvollisuutta pyytää asiakkaalta tietoja ja miten se täytti tietojenantovelvollisuutensa (AML 4 luku ja Rahoitustarkastuksen ohje nro 201.7). Lautakunta katsoi myös, että pankin huolellisuuteen ja hyvän tavan mukaiseen menettelyyn sijoituspalvelutilanteessa kuului, että se sijoitusneuvojana kykenee jälkeenpäin luotettavasti todentamaan sen, miten asiakassuhde kehittyi ja mitkä olivat keskustelujen kohteet ja ratkaisut perusteluineen. Näin varsinkin silloin, kun pankki toimi yhteydenoton aktiivisena osapuolena.

Lautakunnan mukaan pankilla oli näyttövelvollisuus siitä, että sijoitusneuvoja todella oli antanut asiakkaille ne verotustiedot, joita häneltä sijoitusneuvojana edellytetään (esimerkiksi kirjallisten muistiinpanojen kautta). Muistiinpanojen puuttumisesta johtuen lautakunta katsoi jääneen näyttämättä, että verotuksesta olisi kerrottu asiakkaille tilanteen edellyttämällä tavalla. Lisäksi lautakunta katsoi, että jos pankki olisi antanut asiakkaille oikeaa tietoa opintotukiasioista, he olisivat voineet välttää opintotukien takaisinperinnän. Opintotuki ei lautakunnan mukaan ole sellainen harvinainen sosiaalinen etuus, jonka huomioiminen olisi tässä ollut kohtuutonta.

Lautakunta totesi, ettei pankki mainituissa asiakassuhteissa ja sijoitusneuvontatilanteissa ollut noudattanut kaikkea sitä huolellisuutta ja ammattimaisuutta, jota sijoitusneuvojalta tällaisissa tilanteissa voidaan vaatia. Asiakkaat eivät kuitenkaan esittäneet asiassa yksilöityä korvausvaatimusta, joten lautakunta ei voinut lausua asiassa enempää.

2) APL 860/2002. Osakekaupankäynti, laskutusperuste, vahingonkorvausperuste

Asiakas antoi 19.4.2002 pankin puhelinpalvelun kautta meklarille myyntitoimeksiannon Biotie Therapies Oyj:n osakkeista (500 kpl rajakurssiin 3,35 euroa ja 500 kpl rajakurssiin 3,30 euroa). Toimeksianto vastaanotettiin pankissa klo 14.29. Myöhemmin samana päivänä asiakas oli myynyt 1000 kpl samoja osakkeita pankin Internetpalvelun kautta. Toimeksianto oli vastaanotettu pankissa klo 17.16. Tämän toimeksiannon asiakas oli antanut vasta huomattuaan ettei Internetpalvelun puolella ollut mitään merkintää aikaisemmin puhelinpalvelun kautta antamastaan toimeksiannosta.

Puhelinpalvelun kautta annettu toimeksianto toteutui kokonaisuudessaan ja Internetpalvelun kautta vain 200 osakkeen osalta. Pankki joutui hankkimaan puuttuvat osakkeet markkinoilta ja peri asiakkaalta 711,50 euroa.

Asiakas pyysi lautakuntaa tutkimaan, oliko hän joutunut pankin Internetpalvelun ja puhelinpalvelun välisen päivitysvirheen maksajaksi.

20.3.2003

Pankin vastaus asiakkaan valitukseen

Pankin mukaan sen Internetpalvelussa näkyvät toimeksiannot vain tämän palvelun kautta annetut toimeksiannot. Asiakkaan puhelinpalvelun kautta antama toimeksianto näkyy Internetkaupankäyntijärjestelmässä asiakkaan salkun tilanteessa vasta seuraavana päivänä. Toimeksiannon välitöntä tilaa on siten tiedusteltava käyttäen samaa kanavaa kuin toimeksiannon tekemiseen on käytetty.

Pankki katsoi, että asiakas oli vastuussa eri kanavia käyttäen pankille antamistaan toimeksiannoista mm. seuraavin perustein:

- puhelinpalvelun kautta annetun toimeksiannon toteutumisesta ilmoitetaan asiakkaalle sopimusehtojen mukaan kirjallisesti
- sopimusehtojen mukaan asiakas on velvollinen huolehtimaan, että hänellä on myyntikelpoiset osakkeet
- verkkopankin käyttöohjeen mukaan osakkeet lakkaavat näkymästä Internetpalvelun portfolioissa myyntipäivää seuraavana päivänä
- sopimusehtojen mukaan asiakas vastaa tunnuksillaan Internetpalvelun kautta tehdyistä toimenpiteistä

Arvopaperilautakunnan ratkaisusuositus

Lautakunnan mielestä tapauksen keskeisiä kysymyksiä olivat mm:

- oliko asiakas vastuussa myös Internetpalvelun kautta tekemästään toimeksiannosta, vaikka hän oli luullut, ettei aikaisempi puhelinpalvelun kautta tehty toimeksianto ollut toteutunut
- asiakas oli ollut siinä käsityksessä, että puhelinpalvelun kautta tehty toimeksianto näkyy myös Internetpalvelun puolella
- mikä on asiakkaan selonottovelvollisuus ko. tilanteessa
- Internetpalvelua koskevan sopimussuhteen arviointiin vaikuttivat myös tämän palvelun käyttöohjeet
- puhelinpalvelun ja Internetpalvelun sopimusehdoissa ei ole mainintaa siitä, kuinka nämä järjestelmät vaihtavat tietoja keskenään

Lautakunnan näkemyksen mukaan osapuolten vastuun jakautumisen kannalta olennainen sopimuskohta oli Internetpalvelun sopimusehdon kohdassa 11, jonka mukaan "asiakas on velvollinen noudattamaan palveluiden käytössä pankin kulloinkin voimassa olevia käyttöohjeita". Käyttöohjeen mukaan "toteutuneiden kauppojen aiheuttamat muutokset näkyvät omassa portfolioissa vasta seuraavana päivänä". Lisäksi lautakunta totesi, ettei sopimusehdoissa eikä järjestelmäkuvauksessa ole todettu sitä, että puhelinpankin kautta tehtävät toimeksiannot näkyisivät myös Internetpalvelun portfolioissa.

Lautakunta katsoi, että:

- sopimusehtojen ja oman selonotto- ja huolellisuusvelvollisuutensa perusteella asiakkaan olisi tullut varmistua ensimmäisen toimeksiannon tilanteesta puhelimitse tai odottaa vähintään yksi pankkipäivä

20.3.2003

- asiakkaan olisi tullut huolehtia puhelinpalvelun kautta annetun toimeksiannon peruuttamisesta
- asiakas ei voi vaatia, että puhelinpalvelun kautta tehtävät toimeksiannot näkyisivät Internetpalvelussa aikaisemmin kuin itse tämän palvelun kautta tehdyt toimeksiannot
- sopimusehtojen perusteella asiakas vastaa myös toisesta, Internetpalvelun kautta tehdystä toimeksiannosta ja siitä pankille aiheutuneista kustannuksista

Edellä olevaan viitaten lautakunta katsoi, että asiakkaan vahingonkorvaus- ja kuluvaatimukset olivat perusteettomia. Lautakunta huomautti kuitenkin pankkia siitä, että sopimussuhteessa vaikuttavat ehdot tulisi kirjoittaa ja laatia niin selkeästi, että asiakkaiden on helppo ymmärtää järjestelmien toimivuus.

3) APL 915/2002. Osakekaupankäynti, kurssitietojen päivitys, järjestelmähäiriö, vahingonkorvausvaatimus.

Asiakkaan näkemyksen mukaan pankin pörssikaupankäyntijärjestelmän tarjoustasot olivat 8.5.2002 jääneet klo 10:00 aikaan. Näkemystään asiakas perusteli Raision ja Nokia osakkeiden kurssien muutoksilla. Raision osakkeen osalta järjestelmä näytti 8.5.2002 ostotasoja 1,50 euroa/osake. Asiakkaan näkemys yhtiön kurssitasosta oli ollut laskeva, joten hän antoi 6.000 osakkeen myyntitoimeksiannon rajakurssiin 1,52 euroa, joka toteutui välittömästi. Tapahtuneen perusteella asiakas katsoi, ettei järjestelmä ollut päivittänyt hänelle osakkeen oikeaa hintaa. Asiakkaan mielestä on ongelmallista, jos pankin järjestelmä toimittaa toimeksiannot pörssiin, vaikka asiakas ei saa pankista oikeaa ja ajantasaista tietoa ja näin tapahtuu ilman järjestelmästä tulevaa varoitusta. Asiakas katsoi, että kellosta tulisi näkyä sekä tarjoustason viimeisin tapahtuma että sen päivitysaika.

Asiakkaan näkemys oli, että jos pankin järjestelmät eivät toimita asiakkaalle ajantasaista ja oikeaa tietoa, toimeksiannot eivät saisi mennä pörssiin, koska muutoin sijoituspäätökset tehdään virheellisen informaation perusteella. Asiakas vaati vahingonkorvauksena Raision osakkeiden myyntihinnan ja takaisinoston välisen erotuksen sekä välityspalkkiot eli yhteensä 703 euroa.

Pankin vastaus asiakkaan valitukseen

Pankki kiisti asiakkaan korvausvaatimuksen sekä perusteiltaan että määrältään ja totesi toteuttaneensa toimeksiannon sopimusehtojen mukaisesti.

Pankin mukaan sen online-markkinainformaatio tulee suoraan pörssistä. Järjestelmä seuraa Hexin viestiliikennettä välittäen sen pankin verkkojärjestelmään. Asiakkaan avatessa arvopaperin toimeksiantoikkunan siihen välittyvät kurssit ikkunan avaushetkeltä. Jos ikkunaa pidetään pitkään auki, on kuitenkin mahdollista, että kurssitaso vaihtuu tuona aikana. Verkkoverkkopalvelun kautta asiakkaalle näkyvät kurssitiedot ovat pörssin viimeisimmät tarjoustasot.

Arvopaperilautakunnan ratkaisusuositus

Lautakunnan näkemyksen mukaan tapauksessa oli kysymys siitä, olivatko pankin verkkokaupankäyntijärjestelmän kurssitiedot päivittyneet asianmukaisesti ja antoiko pankki asiakkaalle sopimukseenmukaista ja oikeansisältöistä tietoa sijoituspäätöksen tekemiseksi.

20.3.2003

Lautakunta katsoi selvitettyksi, että pankki oli hoitanut toimeksiannon sopimusehtojen mukaisesti. Arvioitavaksi jäi vielä se, oliko asiakkaalla ollut käytettävissään sopimuksenmukaiset finanssipalvelut online-palvelun kautta ja siten mahdollisuus tehdä toimeksianto oikean tiedon perusteella. Sopimuksen mukaan asiakkaalla oli oikeus saada käyttöönsä reaaliaikaiset kurssitiedot.

Lisäksi lautakunta katsoi, että:

- sopimusehdoista ei käynyt ilmi, kuinka pankki toimii järjestelmän häiriötilanteessa ja miten tieto tästä toimitetaan asiakkaalle online-palvelussa
- pankin selvityksestä puuttuivat seuraavat selvitykset
 1. mitä pankin online-järjestelmä näytti asiakkaalle toimeksiannon syöttöhetkellä
 2. päivittyikö kurssitieto asiakkaalle toimeksiantoa syötettäessä ja
 3. oliko järjestelmässä esiintynyt virheitä ja oliko niistä ilmoitettu käyttäjille
- pankin olisi kyettävä antamaan edellä mainitun (1–3) kaltainen selvitys järjestelmästä ja sen lokitiedoista
- pörssin antama selvitys kaupoista 8.5.2002 tuki asiakkaan näkemystä siitä, ettei hänellä ollut käytössään luotettavaa ja oikeaa tietoa Raisioin osakkeen hinnasta

Asiakkaan ja pankin välisessä sopimuksessa oli välillisen vahingon aiheuttamat seuraukset rajoitettu pois pankin vastuulta. Tässä tapauksessa lautakunta kuitenkin katsoi arvopaperin kurssikehityksen johdosta saamatta jääneen voiton tai tappion välittömäksi vahingoksi toisin kuin osapuolten välisessä sopimuksessa asia oli määritelty. Sopimusehdoissa ei myöskään ollut mainintaa tämänkaltaisesta vahinkotilanteesta.

Lautakunta katsoi, ettei pankin selvitys osoittanut luotettavasti sen järjestelmien toimineen häiriötömästi ja sopimuksen mukaisesti, joten pankki kantoi vastuun tästä asiakkaalle aiheutuneesta välittömästä vahingosta. Korvaukseksi lautakunta suositti, että pankki suorittaa asiakkaalle toimeksiannon toteutushinnan ja senhetkisen todennäköisen todellisen hinnan välisen erotuksen, joka oli 60 euroa. Laskennallisesti tämä muodostui seuraavasti: $9\,240\text{ €} - 9\,180\text{ €} = 60\text{ €}$, $(6\,000 * 1,54 = 9\,240\text{ €} / 6\,000 * 1,53 = 9\,180\text{ €})$.

4) APL 1102/2002. Osakekaupankäynti, järjestelmävirhe, vahingonkorvausvaatimus

Asiakas oli antanut 26.4.2002 pankin verkkopalveluun ostotoimeksiannon 400 kpl:sta Nokian osakkeita hintaan 18,50 euroa/osake. Oston jälkeen asiakkaalla oli tarkoitus välittömästi myydä samat osakkeet hintaan 18,80 euroa/osake, mutta pankin palvelu ei toiminut. Jos palvelu olisi toiminut, asiakkaan nettovoitoksi olisi muodostunut 59 euroa. Seuraavan kerran asiakkaalla oli mahdollisuus antaa toimeksianto vasta 2.5.2002 hintaan 18,20 euroa/osake, jolloin tappioksi muodostui 120 euroa. Lisäksi asiakas kertoi asian selvityksestä aiheutuneen hänelle 11,40 euron kustannukset. Asiakas katsoi pankin olevan hänelle korvausvelvollinen sekä kurssitappion että asian selvityskustannusten osalta.

20.3.2003

Pankin vastaus asiakkaan valitukseen

Pankki katsoi toimineensa sopimuksen mukaisesti, oikein ja kohtuullisesti sekä totesi valituksen aiheettomaksi ja kieltäytyi maksamasta korvauksia koska:

- sopimusehtojen mukaan pankki ei takaa, että palvelut ovat aina asiakkaan käytettävissä
- pankki ei vastaa asiakkaalle katkosten aiheuttamista välittömistä, eikä muistakaan välillisistä tai epäsuorista vahingoista, kuten saamatta jääneestä tuotosta

Arvopaperilautakunnan ratkaisusuositus

Lautakunta arvioi osapuolten vastuunjakoja näiden tekemän sopimuksen pohjalta. Sen mukaan pankki vastaa järjestelmän toimivuudesta sekä toimeksiantojen sopimuksenmukaisista toteutuksista. Pankin vahinkovastuuta oli sopimuksessa merkittävästi rajoitettu.

Asiakkaan toimeksiantoyritys tapahtui 26.4.2002, mutta toteutui verkkopalvelussa vasta 2.5.2002. Ajanjaksoon sisältyneitä pankkipäiviä olivat 29. ja 30.4.2002. Lautakunta katsoi, että:

- sopimusehtojen mukaan pankki ei vastannut siitä, että verkkokupankäyntijärjestelmä oli jatkuvasti käytössä
- asiakkaalla oli mahdollisuus toimia seuraavana päivänä suoraan pankin konttorin kautta
- asiakas ei yrittänyt käyttää pankin muita kanavia toimeksiannon toteuttamiseen
- riippumatta siitä katsotaanko järjestelmä toimintakatkos kohtuuttoman pitkäksi, pankki ei ole vastuussa mahdollisesta vahingosta

Edellä olevaan viitaten lautakunta katsoi, että pankki oli toiminut sopimusehtojen mukaisesti ja totesi asiakkaan vaatimukset aiheettomiksi.

20.3.2003

TAPAHTUMAKATSAUS

RATA ANTOI HUOMAUTUKSEN SIOITUSPALVELUYRITYKSELLE

Rahoitustarkastus on antanut huomautuksen sijoituspalveluyritykselle, koska sillä ei ole toimintaansa nähden riittävää sisäistä valvontaa ja riittäviä riskienhallintajärjestelmiä.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan puutteet ilmenivät mm. riskienhallinnan periaatteiden ja niiden käytännön valvontatyön määrittelyssä, johdon suorittaman valvonnan ja seurannan järjestämisessä, ja vastuiden, valtuuksien ja keskeisten prosessien dokumentoinnissa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan puutteet olivat osatekijöinä tapahtumaketjussa, jossa yhtiön toiminnasta aiheutui taloudellisia tappioita tietyille joukolle yhtiön asiakkaita. Asiakkaat ovat sopineet asian yhtiön kanssa. Puutteita ilmeni tuolloin mm. asiakassopimusten noudattamisen valvonnassa, kauppojen jakamiseen ja asiakasraportointiin liittyvissä työyhdistelmissä ja riskienhallinnassa.

Rahoitustarkastus on pyytänyt yhtiön hallitusta ilmoittamaan määräaikaan mennessä ne toimenpiteet, joilla yhtiö varmistaa, että sitä hallinnoidaan luotettavalla tavalla.

SUOMEN VIRANOMAISET ANTOIVAT YHTEISEN LAUSUNNON EUROOPAN KOMISSION VAKAVARAISUUSÄÄNTELYEHDOTUKSESTA

Euroopan komissio valmistelee parhaillaan vakavaraisuusuudistuksen toteuttamiseksi tarvittavaa uutta eurooppalaista lainsäädäntöä, jonka pohjalta kansalliset lainsäädännön muutokset toteutetaan kaikissa EU-maissa. Uudistus koskee sekä luottolaitoksia että sijoituspalveluyrityksiä.

Rahoitustarkastus ja valtiovarainministeriö laativat Suomen viranomaisten yhteisen vastauksen komission ehdotukseen, joka oli eri intressiryhmien kommentoitavana marras-tammikuussa. Suomen viranomaisten lausunto on luettavissa Rahoitustarkastuksen kotisivulla. [Lausunto](#).

Säätelyn joustavuus halutaan säilyttää

Suomen viranomaisten mielestä pankeilta vaadittavien omien varojen määrä pankkijärjestelmässä on tarpeen säilyttää. Lisäksi sääntely tulisi pitää riittävän joustavana, ja se ei saisi olla liian yksityiskohtaista. Myös voimassa olevien direktiivien ja uusien ehdotettujen direktiivien välistä suhdetta pitää selkeyttää.

Viranomaiset korostavat markkinakurin ja julkistamisvaatimusten tärkeyttä ja vastustavat sitä, ettei valvojan asettamaa 8:aa prosenttia suurempaa vakavaraisuusvaatimusta saisi julkistaa. Vakavaraisuusvaatimuksen teknisen laskennan ja riskiperusteisen omien varojen määrää koskevan arvioinnin välinen suhde pitää tehdä selkeämmäksi.

Sijoituspalvelujen pääomavaatimuksiin kohdistuvat helpotukset tulee Suomen viranomaisten mielestä pitää yksinkertaisina ja helposti tulkittavina. Baselin pankkivalvontakomitea on ehdottanut vakuutusten hyväksymistä kaikkein kehittyneimmässä toimintariskin laskentamenetelmässä, sen sijaan

20.3.2003

komissio on ehdottanut laajempaa vakuutusten hyväksymistä. Suomalaiset viranomaiset eivät kannata tätä komission ehdotusta siitä, että vakuutuksia voitaisiin käyttää riskejä vähentävänä tekijänä myös toimintariskin pääomavaatimuksen yksinkertaisimmissa menetelmissä.

Kiinteistövakuudellisten saamisten käsittelyn johdonmukaisuus tulisi Suomen viranomaisten mielestä säilyttää, ja säännösten tulisi olla yhdenmukaiset Baselin pankkivalvontakomitean sääntöjen kanssa. Lisäksi arvopaperistamisen ja luottolaitostoiminnan välistä rajaa tulisi selkeyttää.

Lisätietoja antavat

vakavaraisuusasiantuntija Eeva-Liisa Raitanen, Helena Tuhkanen ja Oli Wuolle,
puhelin (09) 183 5378.